

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Будь-якій партії притаманна організація, під якою розуміється певне співвідношення і взаємодія складових партії, що забезпечують її стабільне функціонування. Внутрішньо-партійні організаційні відносини регулюються актами організаційного характеру (статуту, регламенту тощо). Задачами організації партія виступає ефективним інструментом політичної боротьби, розподіляючи сили і зусилля відповідно до поставлених завдань. Однак надмірна централізованість та зорганізованість за умов демократично організованого суспільства може стати гальмом партійної машини.

Для України характерна певна спорідненість організаційної моделі партій. Сьогодні у зареєстрованих партій спостерігається переважно копіювання моделі більшовицького (введення кандидатського стажу, тобто випробувального терміну, застосування фіксованого (оформленого) членства, форсоване рекрутування нових членів і т.п.) А оскільки лише невелика частина членів партії має можливість репрезентувати себе у владних інститутах, то можна стверджувати, що найбільш перспективною є модель партії-руху з міцним організаційним стрижнем (бажано кадровим), стабільними джерелами фінансування і самостійними структурами в представницьких інституціях. Тому багато важить спроможність оточити себе широким колом номінально позапартійних громадських організацій – жіночих, молодіжних, наукових, спортивних, ветеранських, професійних тощо.

Організаційну структуру партії утворюють центральні партійні органи, територіальні та місцеві партійні організації. Як правило, вони мають одразу назву, за винятком партій націонал-демократичного спрямування (таких як Народний Рух України, Український Народний Рух, Українська Республіканська партія та ін.), які використовують національні, історичні назви. До складу центральних партійних органів входять:

- З'їзд партії (Всеукраїнські Збори);
- Голова партії;
- Політична рада партії (Велика Рада);
- Політичний виконавчий комітет партії (Центральний Провід);
- Ревізійна комісія партії.

До територіальних партійних організацій належать: Кримська республіканська партійна організація, обласні (районні) партійні організації, Київська міська партійна організація; Севастопольська міська партійна організація.

До місцевих партійних організацій належать: первинні, сільські, селищні, районні в містах і районах та міські партійні організації.

Перший (найвищий) рівень в структурній організації партії становлять *центральні органи партії*.

Найвищим керівним партійним органом є З'їзд партії, який скликається Політвиконкомом не рідше ніж один раз на три роки. Крім того, можуть скликатися позачергові з'їзди.

Про проведення З'їзду оголошується не пізніше ніж за два місяці до його початку. Делегати З'їзду обираються на конференціях (зборах) партійних організацій відповідно до норми представництва, яка встановлюється Політвиконкомом. З'їзд вважається правомочним, якщо для участі в ньому зареєструвалося більше ніж дві третини обраних делегатів.

Рішення на З'їзді приймаються простою більшістю голосів від загальної кількості делегатів, зареєстрованих на З'їзді, окрім рішень про реорганізацію та ліквідацію партії, внесення змін і доповнень до Статуту партії, її Програми, які приймаються кваліфіковано більшістю – не менше ніж двома третинами голосів зареєстрованих на З'їзді делегатів.

До компетенції З'їзду належать:

- визначення політики партії та стратегії її діяльності;
 - ухвалення і затвердження Програми і Статуту партії та рішень про внесення змін і доповнень до них;
 - ухвалення і затвердження від партії, за поданням Політвиконкому, кандидата в Президенти України, виборчого списку кандидатів у народні депутати України;
 - обрання, за поданням Політвиконкому, Голови партії, Голови Політради, Голови Політвиконкому, визначення і затвердження загального кількісного та обрання персонального складу Політвиконкому; розгляда і затвердження загального кількісного та персонального складу Ревізійної комісії;
 - заслуховування і затвердження звітів Політвиконкому та Ревізійної комісії;
 - прийняття рішень про реорганізацію чи ліквідацію партії, створення ліквідаційної комісії;
 - обрання на посаду керівників усіх територіальних партійних організацій;
 - делегування розгляду і вирішення всіх питань, які належать до компетенції З'їзду партії, Політвиконкому.
- З'їзд може прийняти до свого розгляду будь-яке питання, що стосується діяльності партії.
- Голова партії керує діяльністю партії. Він обирається на З'їзді, за поданням Політвиконкому, терміном на три роки. Голова партії входить до складу Політвиконкому і Політради.
- Голова партії:
- представляє партію в усіх зовнішніх зв'язках;
 - має право підписувати всі документи від імені партії, відкривати рахунки в установах банків, робити від імені партії заяви, звернення, публічні виступи;
 - організовує підготовку і скликання чергових засідань Політради;

- подає на розгляд і затвердження З'їзду партії склад Ревізійної комісії, включаючи кандидатуру її Голови;
- має право вимагати скликання позачергових засідань Політради;
- приймає рішення про скликання конференції територіальних партійних організацій, якщо таке рішення не було прийняте відповідною територіальною партійною організацією;
- вирішує інші питання щодо керівництва партією, які не належать до компетенції З'їзду.

Політрада являє собою консультативно-дорадчий орган партії, функціональним завданням якого є аналіз діяльності партії за період, що передував черговому засіданню Політради, задає оперативного регулювання та прийняття відповідних рішень щодо поліпшення роботи партії.

Політрада формується в такому складі: Голова партії, Голова Політради, усі члени Політвиконкому, керівники всіх територіальних партійних організацій (за посадою), а також усі члени партії, які є народними депутатами України. Голова Політради обирається, за поданням Політвиконкому, З'їздом партії терміном на три роки. Політрада проводить свою роботу у формі засідань, що скликаються Головою партії не рідше ніж один раз на півріччя. Очолює проведення засідань Політради її Голова.

Політрада:

- визначає кількісний склад Політвиконкому партії та обирає зі свого складу його членів;
- визначає кількість заступників Голови партії та обирає їх зі свого складу;
- розробляє заходи, спрямовані на виконання рішень З'їзду, визначеної ним політикою;
- оцінює політичну ситуацію, виробляє стратегію й тактику діяльності партії, робить від її імені заяви;
- затверджує Положення про порядок висування кандидатів від партії на виборах;
- визнає та може розпускати (приймати рішення про припинення діяльності) територіальні та місцеві організації партії, координує їхню роботу;
- у виняткових випадках - для приведення Статуту у відповідність до чинного законодавства - вносить до нього зміни й доповнення з обов'язким затвердженням їх наступним З'їздом;
- для забезпечення виконання рішень З'їздів, Політради, Політвиконкому створює виконавчий орган партії - Секретаріат, затверджує його структуру та Положення про нього, призначає та звільняє Керівника Секретаріату;
- інші повноваження, передбачені статутом партії.

Політвиконком відіграє провідну роль в управлінні та координації роботи партії та проводить свою роботу в період між З'їздами партії. Склад Політвиконкому визначається З'їздом партії терміном на три роки. Політвиконком

приводить свою роботу у формі засідань, які скликаються не рідше ніж один раз на місяць. До компетенції Політвиконкому належать:

- скликання та сквалення скликання З'їзду партії;
- організація виконання рішень З'їзду партії;
- скликання, у разі потреби, позачергових засідань Політради;
- визначення норми представництва для регіонів на З'їзді партії, формування Регламенту, попереднього порядку денного З'їзду партії та визначення місця і часу його проведення.

- контроль і координація діяльності територіальних та місцевих партійних організацій;

- прийняття рішень про створення установ, організацій, заснування виданств, засобів масової інформації;

- здійснення контролю за роботою Секретаріату;

- створення робочих, консультативно-дорадчих органів з основних напрямів діяльності партії та затвердження положень про них;

- ухвалення і затвердження «Положення про членський облік у партії», «Положення про розмір, порядок сплати, розподіл і використання членських внесків у партії», «Положення про Ревізійну комісію партії», інших внутрішніх документів (інструкцій, регламентів, положень тощо);

- інші питання, передбачені статутом.

Контрольним органом партії є **Ревізійна комісія**, яка:

- перевіряє виконання бюджету центральними партійними органами, територіальними та місцевими організаціями партії;
- здійснює ревізію фінансового стану діяльності партії;
- контролює та аналізує стан справ у сфері обліку і звітності;
- розглядає скарги та апеляції членів партії;
- координує діяльність ревізійних комісій територіальних та місцевих партійних організацій.

Очолює та організовує роботу Ревізійної комісії її Голова. Рішення Ревізійної комісії приймаються на її засіданнях, які скликаються Головою Ревізійної комісії в міру потреби, але не рідше ніж один раз на три місяці. Ревізійна комісія керується у своїй діяльності «Положенням про Ревізійну комісію партії», що затверджується Політвиконкомом.

Для виконання поточної організаційної роботи в партії створюється її Секретаріат. Структура, порядок діяльності, повноваження і штатний розпис Секретаріату партії затверджуються Політвиконкомом, який також контролює його роботу. Керівник Секретаріату партії призначається Політвиконкомом за поданням Голови партії.

Другий рівень в організаційній структурі партії становлять **територіальні та місцеві організації**. Територіальні та місцеві організації партії утворюються і діють згідно з адміністративно-територіальним устроєм України. Їхня діяльність поширюється на територію відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Керівними органами територіальної, місцевої організації є загальні збори (конференція). Правління, Президія Правління (якщо вона утворена); контрольним органом – Ревізійна комісія (ревізор); керівною особою – голова організації.

Вищим керівним органом територіальної, місцевої організації є **збори її членів** (конференція делегатів).

Збори (конференція) скликаються Правлінням не рідше одного разу на два роки для територіальної, місцевої (для міст з районним поділом) організації та не рідше одного разу на рік для інших місцевих організацій.

Збори (конференція) можуть бути скликані на вимогу 1/4 членів місцевих організацій або 1/3 місцевих організацій, що входять до складу територіальної організації.

Конференція територіальної організації проводиться за умови наявності в її складі місцевих організацій, а конференція місцевої організації – лише за умови наявності в її складі первинних організацій.

Збори (конференція):

- обирають Правління та голову організації;
- обговорюють звіт Правління, дають оцінку роботі Правління та голови;

- обирають голову та членів Ревізійної комісії або ревізора на термін, не більший ніж два роки. Заслуховують звіт Ревізійної комісії (ревізора) та дають оцінку їхньої роботи;

- реалізують право власності на майно та кошти організації, затверджують її бюджет.

- відповідно до встановлених норм представництва обирають делегатів партійних З'їздів, а також делегатів конференцій територіальних та місцевих організацій;

- затверджують кандидатури від даної організації (з числа всіх членів партії) для балотування на З'їзді у виборні органи партії;

- приймають нових членів партії, затверджують прийом до партії нових членів, здійсненні Правлінням організації;

- приймають рішення про анюлючення із партії чи припинення членства в партії.

У період між зборами (конференціями) діяльністю територіальної, місцевої організації керує й Правління або Президія Правління, якщо вона утворена.

Правління обирається зборами (конференцією) на термін, не більший ніж два роки. До його складу входять за посадою голова організації, члени партії – депутати відповідного представницького органу алади, народні депутати України, обрані у багатомандатному загальнодержавному окрузі, які перебувають на обліку у відповідній партійній організації, а також члени Правління, безпосередньо обрані зборами (конференцією). Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало 2/3 членів Правління (Президія Правління).

Засідання Правління скликаються головою організації не рідше ніж один

раз на місяць (у випадку утворення Президії Правління – не рідше ніж один раз на квартал).

Правління територіальних та місцевих організацій може бути скликане на вимогу 2/3 членів Правління.

Правління:

- координує поточну діяльність організації;
- робить заяви від імені організації;

- скликає збори (конференції) та визначає норми представництва на конференціях для тих організацій, які входять до складу даної організації. Норми представництва встановлюються з дотриманням принципу рівномірного представництва організації залежно від їх чисельності;

- може утворювати постійні або тимчасові виконавчі, робочі та консультативно-дорадчі органи, визначає їхню компетенцію та структуру, призначає та звільняє їхніх керівників;

- приймає рішення про заснування в установленому порядку установ, організацій, видавництва, засобів масової інформації, призначає та звільняє їхніх керівників;

- в межах, визначених зборами (конференцією), розпоряджається коштами та майном організації, призначає матеріально відповідальних осіб, надає право підпису фінансових документів;

- у період між зборами (конференцією) приймає нових членів партії з наступним затвердженням їх членства в партії зборами (конференцією);

- відміняє рішення голови організації, а також рішення керівних органів та керівних осіб тих партійних організацій, які входять до складу даної організації;

- підтверджує членство в партії осіб, прийнятих до неї первинними організаціями.

У складі Правління може утворюватися **Президія Правління** з числа його членів. До її складу входять голова організації, його заступники, а також члени Президії, які обираються простою більшістю голосів від загального складу Правління. Засідання Президії скликаються головою організації не рідше одного разу на місяць. Президія Правління:

- координує поточну діяльність організації;

- робить заяви від імені організації;

- організує виконання рішень керівних органів організації;

- здійснює оперативне керівництво діяльністю організації.

У період між зборами, конференціями, засіданнями Правління діяльністю організації керує її голова, який обирається зборами (конференцією) на термін, не більший ніж два роки. Голова організації входять до складу її Правління.

Голова територіальної, місцевої організації:

- без доручення представляє організацію в зовнішніх стосунках;

- робить заяви від імені організації;

- має право підпису фінансових та інших документів організації;

- скликає та організовує засідання Правління та Президії (у випадку

її створення), головує на них;

- здійснює загальне керівництво виконавчими та робочими органами організації, приймає на роботу та звільняє з роботи їхніх штатних працівників;
- може делегувати частину своїх повноважень заступникові (заступникам).

Ревізійна комісія (ревізор):

- призначає дію тих рішень керівних органів (окрім зборів або конференцій) та керівних осіб даної організації, що входять до її складу, які суперечать Статуту або прийняті з його порушенням;
- розглядає пропозиції, скарги та заяви членів організації і приймає рішення щодо них;
- апелює до керівних органів або Ревізійної комісії організації вищого рівня або партії;

- проводить ревізію фінансово-господарської діяльності організації.

Третій рівень – *районні, міські партійні організації*, які створюються якщо у відповідній місцевості ще більше ніж дві первинні партійні організації. Районні, міські партійні організації підпорядковуються обласним партійним організаціям і входять до їх складу.

Найвищим органом районної, міської партійної організації є **загальні збори**, що скликаються комітетом районної, міської партійної організації не рідше ніж один раз на рік.

Комітет районної, міської партійної організації відіграє провідну роль у діяльності первинних партійних організацій та проводить свою роботу в період між загальними зборами. Персональний та кількісний склад комітету визначається головою первинної партійної організації. Комітет проводить свою роботу у формі засідань, які скликаються його головою не рідше ніж один раз на місяць.

Керівником районної, міської партійної організації є **голова її комітету**. Голова комітету призначається керівником обласної партійної організації за поданням кандидатури загальними зборами відповідної районної, міської партійної організації.

Районна, міська партійна організація, після прийняття відповідного рішення Політвиконкомом набуває статусу юридичної особи шляхом її державної реєстрації в установленому чинним законодавством порядку.

У складі територіальних та місцевих організацій можуть створюватися **первинні організації партій**.

Первинна організація партії набуває статусу партійної організації після її визнання керівним органом тієї партійної організації, до складу якої вона входить безпосередньо.

Первинна організація:

- бере безпосередню участь у реалізації Програми партії, рішень З'їзду;
- бере участь у виробленні її реалізації політики партійних організацій вищого рівня;
- висуває і обирає делегатів на конференції партійних організацій

вищого рівня, пропонує своїх активістів до складу керівних органів партії, а також територіальних та місцевих партійних організацій;

- допомагає громадянам у самоорганізації для реалізації їхніх інтересів на місцях проживання;
- бере участь у виборчій кампанії партії;
- опрацюює свою позицію;
- здійснює прийом до членів партії;
- займається іншою діяльністю, що не заборонена чинним законодавством України.

Первинні організації утворюються на установчих зборах. До складу первинної організації входять щонайменше три члени партії. Члени первинної організації самостійно визначають свою структуру, напрямки та методи діяльності, керуючись Статутом та програмними документами партії, відповідно до чинного законодавства.

Найвищим органом первинної партійної організації є **збори**, які скликаються в міру потреби, але не рідше ніж один раз на рік. Збори повноважні розглядати будь-які питання, що не належать до компетенції вищих партійних організацій та стосуються діяльності такої первинної партійної організації.

Керівником первинної партійної організації є **голова первинної організації партії**, який призначається головою відповідної обласної партійної організації.

Первинна партійна організація, після прийняття відповідного рішення Політвиконкомом, набуває статусу юридичної особи шляхом її державної реєстрації в установленому законом порядку.

Тривалий час статус та особливості діяльності політичних партій регламентувалися Конституцією України та Законом України «Про об'єднання громадян» (16 червня 1992 р.). Положення даного закону були досить загальними і не могли відповідним чином регламентувати діяльність партій в українському суспільстві.

5 квітня 2001 року набув чинності Закон України «Про політичні партії в Україні» (див. Додаток №1). В новому законі обумовлено:

- правову основу і гарантії діяльності політичних партій;
 - членство в політичних партіях та їх утворення;
 - обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій;
 - порядок реєстрації та права політичних партій;
 - особливості державного контролю за діяльністю політичних партій.
- Головним недоліком закону є те, що він не встановив механізму фінансового забезпечення діяльності політичних партій. А тому і в майбутньому розвиток і функціонування цілого ряду партій в Україні буде пов'язаний з діяльністю фінансово-олігархічних угруповань. Світова політична практика дає приклади зовсім інших, швидкозвичайних методів фінансового забезпечення діяльності політичних партій (наприклад, фінансування з державного бюджету), які в майбутньому знайдуть своє місце і в регламентації фінансової діяльності українських партій.